

ПЕТРОВА, Анастасия

ПРОФ. НИКОЛАЙ КОВАЧЕВ – ПЕДАГОГЪТ И УЧЕНИЯТ

В студентските си спомени съм запазила образа на един енергичен, винаги леко забързан, самовглъбен и тих човек. Тогава той беше просто моят преподавател по общо езикознание, който със спокоен глас се опитваше да ни разкрие тайните на езика и да ни накара да усетим неговия живот, динамика и пъстрота. Помня страхопочитанието, с което го посрещаме в аудиторията – и заради строгия му вид, и заради респектиращата със своята неизчерпаемост и сложност научна материя, в която системно и педантично ни въвеждаше. Помня и усмивките, които разменяхме, когато се опитваше да преодолее нашата младежка палавост и да ни върне към сериозните занимания, на които толкова много държеше.

Днес, след толкова години, когато животът ми се подреди така, че стоя на неговото място зад катедрата и се опитвам да убедя студентите в същите истини, които той ни преподаваше, мога да разбера неговата жар и упорство, неугасимата енергия и отдаденост на работата. Той се връщаше и връщаше към нея всяка година със същия плам, като в първите си преподавателски дни в далечната 1945 г. в родното му село Кръвеник, Севлиево. На училището в родното му място, на което скоро става директор, са отдадени много години и много енергия. Днес ни е трудно да разберем възрожденския ентузиазъм, с който е участвал във всички по-важни събития на този край, многото посоки, в които е раздавал времето и силите си. Но за него вероятно това е било най-естествената житейска позиция. Земяците му го помнят не само като учител, но и като библиотекар в читалището на селото, съветник в местния народен съвет, председател на просветната комисия към него, рефе-

рент по наука и култура към отдел “Народна просвета” при околийския народен съвет в гр. Севлиево. Под негово ръководство е функционирал и Комитетът по старините към местния народен съвет, негово е и авторството на проект за основаване на Градски народен музей. Откриването на специална музейна сбирка в родното му село също е дело на неуморните му усилия и ум. Многобройните публикации във вестниците “Борба”, “Балканско знаме”, “Севлиевска трибуна”, “Учителско дело”, “Народна младеж”, “Земеделско знаме”, “Отечествен фронт”, “Вечерни новини”, “Стършел” свидетелстват за будната и неспокойна мисъл на общественик и просветител.

От 1963 г., след създаването на Висш педагогически институт във Велико Търново, лично акад. Владимир Георгиев кани младия учител за конкурса по общо езикознание. Следват години на утвърждаване и бърз напредък – през 1972 г. вече е професор, а дотогава е познал трудностите и отговорностите на ръководната работа (вече е избран за ръководител на Катедрата по общо езикознание, за Заместник-ректор на Университета и за Декан на Филологическия факултет). Удивляваше ме способността му да обедини около себе си своите млади колеги, да ръководи един немалък колектив и умело да подчини енергията му на една идея, която и днес продължава да съществува и да се развива. Благодарение на този всеотдаен труд Великотърновският университет разполага с единствения в страната *Център по българска ономастика*, жилаво и развиващо се негово творение, признато и оценено високо от научните среди в България и извън границите ѝ. Проф. Николай Ковачев е първият директор на Центъра и един от значимите представители на българската ономастика. Под неговото умело ръководство беше изграден най-значимият ономастичен архив, в който години наред се събира богат топонимичен, антропонимичен и зоонимичен и пр. материал. Обемът на този труд респектира, защото той е неоспорим пример за удивителна упоритост, целенасоченост и любов към работата. Но онова, което особено високо оценявам днес, е мащабната мисъл, смелостта да планираш и започнеш нещо, за което знаеш, че един живот не стига и плодовете ще берат учениците ти. Тогава обаче, в моите студентски представи, той беше просто човекът, който с неуморните си асистенти (Мария Ангелова, Анастасия Кондукторова) ме научи на работа в екип. Двете издания

(от 1982 и 1987 г.) на неговото ръководство “Българска ономастика. Наука за собствените имена” осигуряваше на студентите добро овладяване на уменията да събираш, класифицираш и анализираш езиковия материал. Под негово напътствие са изготвени и защитени над 400 дипломни работи и много курсови работи по ономастика. След сътресенията, които образователната ни система претърпя през последните десетина години, с носталгия си спомням за стриктната организация, която професорът създаде при събирането на езиковия материал, при разработването на курсови и дипломни работи и натрупването на огромен, добре съхраняван и до днес архив. Ние, студентите, без да си даваме сметка за истинската същност и мащабност на работата, в която сме включени, вървахме по пътя, който ни беше начертан и се учехме на отговорност и търпение, на задълбоченост и прецизност в разработването на една научна идея. Сега съм благодарна за всички малки умения, които съм попила неусетно в ония години. И знам, че съм една от многото негови благодарни ученици.

Научните трудове на проф. Ковачев са многобройни (над 550 публикации) и издават едно впечатляващо постоянство в търсенето на научни решения и изчерпателност в избраната област. Дълбочината и професионализмът, с който са реализирани проучванията, са свидетелство за плодотворността на контакта с видни учени като Вл. Георгиев, Ал. Бурмов, Ив. Дуриданов, Ив. Гълъбов, Ст. Стойков, М. Младенов, Т. Бояджиев, П. Русев, Г. Димов и др. На първо място могат да се посочат монографиите, посветени на местните названия в Севлиевско, Габровско, Троянско и на географската лексика в топонимията на Северна Средна планина. Редица негови статии са свързани с етимологията на различни топоними (вж. например статиите *Някои лингвистични проблеми около имената на три укрепени селища от Втората българска държава*, В: Търновска книжовна школа, С., 1980; *Названията на няколко средновековни селища като извор на етногенезиса на българския народ*, В: Средновековният български град, С., 1980; *Няколко топонима от басейна на река Янтра в интерпретация на Ст. Младенов и на последните изследвания*, ЕЛ, 1981; *За старинната топонимия в Тетевенско*, В: Страници из миналото на Тетевенския край, С., 1981 и др.). Не са малко и публикациите с научно-популярен характер, свързани с етимологията

на различни топоними (*Клокотница, Велико Търново, Луковит, Дебелцово, Боженци* и др.). В част от изследванията на проф. Ковачев е направен опит чрез езиковите средства да се реконструират моменти от историята на българската държава в различни периоди от историята ѝ: вж. например *Началото на българската държава в светлината на предславянската и раннославянската топонимия в Североизточна България*, В: България 1300, т. 2, С., 1982; *Етнолингвистични поселищни отношения в басейна на река Янтра според селищни названия*, В: Велико Търново и Великотърновският край през вековете, Велико Търново, т. 2, 1983; *Етнолингвистични контакти в басейна на река Росица според топонимията*, ЕЛ, 1991, кн. 5; *Турските завоевания в Ловешкия край според топонимията*, В: Турските завоевания на Балканския полуостров, отразени в исторически и литературни паметници от XIV–XIX в., Велико Търново, 1992 и др.).

Немалък брой са и публикациите, посветени на различни проблеми от областта на антропонимията – *Върху имената на Константин-Кирил Философ*, Старобълг., 1983, кн. 4; *Едно старинно име върху пръстен-печат от Търновград*, БЕ, 1983, кн.4 и др.; много статии за появата и разпространението на различни лични имена. От особена важност е създаденият от екипа на проф. Ковачев *Честотно-тълковен речник на личните имена у българите*, С., 1987, който му осигури заслужено място сред изследвачите на ономастиката у нас. Интерес представляват и проучванията върху названията на ветровете в България, както и върху названията на улиците в България.

Не са малко и краеведските изследвания, като *Севлиево и Севлиевският край през Възраждането*, С., 1986; очеркът *Миналото на героичния Кръвеник* и др.

Многочислените научни интереси на проф. Ковачев демонстрират проучванията върху етимологията на много думи, както и статията *Галактиката в представите и космогонията на българския народ*, В: Славистични проучвания, Велико Търново, 1988.

Изненадващ, но и открояващ сложния образ на човека, учения и педагога проф. Ковачев е фактът, че той е автор на стихосбирките “Лунни песни”, “Паяжини”, поемата *Есенни видения от село* и др.

Професор Ковачев вече не е сред нас. Но започнатото от него продължава да се оглежда в живия и развиващ се Център по ономастика, с неговия нов директор и продължител на добрите традиции, доц. д-р Мария Ангелова-Атанасова. Духът му може да се усети в разработените и реализирани от доц. Атанасова проекти за компютърен архив-картотека на фамилните имена на българите и тезаурус на българската топонимия – добра основа за разработване на речници и атласи на българските фамилни имена и на българската топонимия; в активността на екипа на Центъра по ономастика в периодичното организиране на кръгли маси, конференции и други научни прояви в различен мащаб; в съхраняването на добрата традиция да се ангажира вниманието на студентите върху определени научни проблеми и да се стимулира творчеството и изследователският дух. Какво по-добро доказателство за мащабността на идеите на един човек, за неговата прозорливост и талант на учен и ръководител.

Бележки:

Пропуснати заглавия – монографии, речници, студии:

“Троянският говор”- Българска диалектология, т. 4, с. 161 - 242

“Честотно-етимологичен речник на личните имена” – В. Търново, 1995, 620 с., изд. “ПИК”, издаден във връзка със 75-годишнината със средства на ФФ на ВТУ, макар това да не е отбелязано никъде в книгата.

“Местните имена във Великотърновско” – изд. ВТУ, В. Търново, 2001, 320 с. – отпечатана след смъртта му. Под печат в изд. ВТУ са и други 2 монографии, които остави в ръкопис – “Местните имена в Дряновско” и “Местните имена в Беленско”.

“Народни имена на звезди и съзвездия”- В: Състояние и проблеми на българската ономастика, т. 5, Изд. ВТУ, 2002, с. 7-152.